

panelið

Fer avkristning í veruleikanum fram í Føroyum

Tað mundi vera heilt tíðliga í august ella áðrenn, at Sosialurin bað meg lut-taka í eini røð av panelgreinum um átrúnað í Føroyum.

Í byrjanini bar eg meg undan, kravdi breiða lut-tøku og játtaði fyrst, tá vissa var fingin fyrri, at persónar sum Svenning av Lofti, Kurt Nielsen, William Heinesen, prestar o.a. skuldu vera við.

Hetta var langt áðrenn ta seinastu politisku-religiøsu ósingina í landinum, tí eg minnst, at eg vegna summarfritíðina bað lova mær sjálvum frammat í tí seinna endanum.

Upp á fyrispurning skuldi eg skriva nakrar hugleiðingar um, hvønn týðning eg metti átrúnaðin at hava havt og framvegis hava fyrri føroyska almenningin.

At átrúnaður hevur havt stóran týðning fyrri nógvar føroyingar, nýtist mær ikki at taka uppáftur. Tað hava tær undanfarnu panelgreinirnar fullsamdar ásaðnað, og vil eg sjálvur — fyrri at tað ikki skal vera ógjørt — bert framhalda, at annað er ikki at vænta, tí átrúnaður viðvíkur nú einaferð tí mangan ókenda, men kortini vónaða — og hevur nakar livað í lagnunnar hondum, so eru tað føroyingar.

Sær ein so burtur frá tí gamla og farna, kemur fram spurningurin, um hvønn týðning átrúnaður tyktist hava fyrri nútíðarføroyingar. Eftir talinum av kirkjum og mótisalum at døma, eftir talinum av lærdum og leikum bóðberarum at døma, eftir øllum teimum greinum, sum skrivaðar verða í andaligum og minni andaligum tíðarritum at døma, eins og vit kunnu taka við allar teir trúðarar vit senda út og hinvegin bjóða higar, ja, so mugu Føroyar vera eitt sera gudrøkið land.

Óg kortini halda nógvar menniskju, at landið flýtur yvir av synd, skálkur og kommunismum, javnaðarmonnum og tjóðveldismonnum við.

Sjálvur meti eg tað vera ogn í, at Føroyar eru eitt sokallað kristið land. Hin kristni síðarvurin og hin kristna vónin man hava borið mongum uppi nú eins og áður, tá tíðirnar helst vóru enn ivasamari og daprari.

Óg man tað ikki vera fáur, sum beinleiðis vil finna at, at hann ella hon vaks upp í einum heimi, har skynsamst kristligt tos og atburðarlag var sjálvsagdur gerandislutur?

Í so máta skuldi alt verið væl vorðið, hvat tí andaliga viðvíkur her á landi.

Einaferð í mínum lestrarárum hitti eg ein vinmann, sum í øðrum lutum hevði víst seg at hava avbera gott innlit í samfelagslig viðurskipti.

Hann helt einaferð fyrri við meg, at vissasta tekin um, at avkristning fór fram í Føroyum, var hetta, at fleiri kristnibóðberarar og heilar samkomur við vóru farnar at brúka ódámlegar, óføroyskar og stundum beinleiðis ógudiligar snildir fyrri at kráma viðhaldsfólk til sín — og mangan innanfyrri mark hjá hvørjum øðrum.

Eg mutaði ímóti, eisini tá maðurin samanbar umboðan av gleðiðóðskapinum í Føroyum við tey allarmest framkomnu handilsmanskynstrini og nevndi, at fektst brúkarin ikki at ognar sær vøruna fyrri vørnunar skuld, máttu aðrar snildir til, eitt nú okkurt lokkandi ábit, reklama, lottari ella annað tinganest.

Gandakynstrið aftanfyrri nútímans selu- og reklamuvirkirnar er sum altíð at kítla kenslur keyprans og orkmyla hann at ognar sær vøruna.

Jú, eg var vitandi um, at tað meira enn so var hent, at lenandi skips-tjansur ella annað starv tyktist hava fylgt við hóskandi trúartilknýti, at gomlu sálmalögini vóru avloyst av dansi-ella popplagi til andaliga tekstin, og at undirhald kundir vera vavt upp í prædikur, men helt eg kortini fyrri, at so ymisk menniskju nú einaferð eru í áskoðan, máttu tey hava fritt at velja ta bønbering teimum hóvaða.

Síðani líða fleiri ár, og ímeðan eygleiði eg gongdina í og úttanum meg, samstundis sum eg ongartíð heilt gloymdi marghátligu orð vinmann míns.

Eg lesi um og upplivi beinleiðis átrúnarligt ófrælsi víða hvar í landinum, hóast slíkt frælsi sum sagt skuldi verið

grunnlógargivið. Eg lesi um trúðara, sum valla slapp at gista, eina ferð hann ferðaðist á bygd við sínum »nýggja« bóðskapi. Eg upplivi vanlig meinalays menniskju, sum verða nervaniðurbrotin vegna harðrent og kynskit trýst frá og í meinigheitum vegna trúarligt tilknýti.

Ikki eru árin heldur so mong, síðani mangir sera gávurir lærarar ikki sluppu at brúka sín lærdom vegna »hóskandi« trúartilknýti.

Óg fyrri at gera eitt langt lop fram í nútíðina, so upplivir ein so sannliga eisini órviti júst í nútíðini ganga so vitt sum til at lýsa nakrar av størstu politisku flokkum landsins sum at hoyra sjálvum illamanni til, samstundis sum tey, sum skuldu verið okkum góð fyridømi, kappast um at skýra hvønn annan fyrri at vera fremstu meinbogar Guds — og hetta alt meðan sera grumsut politisk súpan verður kókað út á.

Eg kann bert vera fullkomiliga samdur við einum av pannellutakurum í, at hugsunnar-, talu-skrivi- og t.d. religiøsa-frælsi er ein frammiðjýrættur hjá okkum føroyingum, men hvat nyttar hetta grunnlógargivna frælsi, tá brúkarar av hesum sama rætti sjálvir ganga á odda fyrri at undirminera henda rætt? Óðrvisi haldi eg ikki tað kann skiljast, tá eitt nú menn snikkaleysir lova sær beinleiðis og óbeinleiðis at skuldseta eitt nú javnaðar- og tjóðveldisveljarar fyrri at stuðla satans verk. Óg hvar er trúarfrælsið tá politikarar úr fleiri flokkum ditta sær at mæla til beinleiðis starvsbann (berufsverbot) mótvegis annars hampa borgarum, sum ikki hava gjørt annað enn í góðtrúni at brúkt sín grunnlógargivna rætt: fritt at meina, tala og skriva?

Eg sá og hoyrði einaferð ein prædikumann á einum gøtumoti peika á tinn-ingina og harvið demonstera fyrri okkum, at uml. 90% av íbúgvunum í størri bygd annaðhvørt máttu vera svakir ella evnaveikir og hetta bert tí, at hesir ikki vóru møttir á hetta gøtumoti.

Eg havi eisini frætt, at maður í fullum álvara metti kristindómmin fyrstani í hesi öld at vera

komnan til føroyska bygd og hetta saman við ávisum prædikumanni. Ein hevur hug at spyrja, hvussu veit við hjá teimum farnu ættarliðum hinumegin lívsins grind!

Nú alt fleiri og fleiri luta seg í fleiri og fleiri, smærri og smærri andaligar felagsskapir í hesum eftir øllum at døma sera gudrøkna landi og hvør sær taka sær patent upp á himmirkisins lykil, tyktist himmirkis portur trøngt og plássini fá. Við tí leið, andaliga gongdin hevur tikið, tyktist einki óført, tá um amboðini ræður. Kanska tørvar súpanini alskyns bót — í so máta hevur fyrr nevndi vinmaður mín rætt.

Átrúnarlig ósing man sum onnur ósing roynast stökkutur hiti. Fanatikarar hava seinastu tíðina gníggjað sær í hendurnar yvir, at linjurnar nú eru trektar upp — nú er greitt hvørji úr Guds børn og hvørji illamans. Kanska. Men eg skal lova fyrri, at teirri samlaðu kristinheiti er og verður tað neyvnan til fyrirminnar. Her eru gravir grívnar og tað djúpar, og man úrslitið ikki vera, at mong av teimum meira spakforu eru vónsvikin, særð og stygd langt burtur?

Persónliga meti eg samtíðandi átrúnaða vera ein liðandi tilgongd, eina sannføring, sum hin einstaki ognar sær, mangan gjøgnum sera drúgvá átrúnarliga búning, hóast onkur helst vil halda fram hesa magisku og undrunarkendu frelsuna, man ein ikki her mangan gloyma ta átrúnarligu ávirkan (og tíðum saman við kreppum), sum tey frammanundan hava kent á sær, og sum tilvitað og ótilvitað alsamt kann hava gjørt sitt verk í einum?

Úttan at nokta fyrri, at Gud hevur skapt menniskjað í sínum bláeti, vil eg halda, at menniskjað fyrri ein stóran part myndar sær sjálvan Gud, so sum hann best hóvar einsum. Sjálvur havi eg soleiðis fremst av øllum hugsað mær Várharran sum hin sanna urtagarðsmannin, persónin sum elskar og frøist um hvønn ein vekstur í vingarði sínum, eisini hin veika spiran, hann sum visir langmóð og tolni við hvørjum, sum sprettir og grønar, vil

fjálga og livga um tað og fremst av øllum frøist yvir hvørja nál og hvørja litla framgongd.

So sum andaliga og fyrri tann skuld eisini politiska rákið hevur verið seinastu tíðina, beri eg ótta fyrri mongum veikum, smáum spírur, hesa tíðina so mong andalig brótaraross hava gingið tamarleys í harrans vingarði.

So brutal, ódámilig og helst eisini Gudi ósemilig ýlanin og kleyvanin hevur verið, ber mangt á, at tað bert hevur verið við tí fyrri eyga at stinga grúkin upp um aðrar vekstir.

Eg hoyrði í lurtinum í morgun ein prest revsa sitt kirkjulið fyrri, at kristinrúgvinn mangan ikki tóktist ókunnumanninum verdug vegna ljóta og ógudiliga atburð teirra sokallaðu kristnu. Hetta var djúrv tala!

Vit her í Føroyum nýtast fyrri so vitt ikki at leita uttanlendis fyrri at finna veikleikar og andaligu brotsverk teirra kristnu.

Væl er tað átal vert, at tann kunngjörði andaligi ráðgevari Nixons (Billy Graham) ikki megnaði frægari enn so, at Nixon hóast alt — og óivað í harrans navni — sendi eina serdeilis »heita« jólagávu niður yvir Vietnam hin minnirika fyrsta jóladag. Tað nítir eisini at hjartanum at vita sær, at Jimmy Carter, hvers andaliga stoði fólk víða hvar høvdu vón til og væl saktans eisini hava valt hann upp á, nú tyktist hava givið sitt vælsignili til eina ta mest óreinu bumbu, sum perversi mannaheilin hevur fostrað til dato.

Tað er eisini møguligt, at illamaður hevur eina av sínum høvuðsambasadum í Kreml, men at bílla sær og øðrum inn, at hann bert er at hitta har, er fávitska.

Nei, og aftur nei. Man hann ivaleyst ikki vera eins væl umboðaður her heima hjá okkum sjálvum, í meinigheitunum/kirkjuliðunum, á skrivstovnum hjá ymiskum blaðstjórnum, í heimum víða hvar eins og inni hjá undirritaða?

Hava teir á teimum andaliga háborgunum í Føroyum sameintir viðtikið at deporterað illamannin til Kreml og í framtíðini burturav hugsað sær at argað hann har, so beri eg av ótta fyrri átrúnarligum farisearavirksemi, falsi og sum frá líður beinleiðis avkristning í Føroyum.

Í eini av panelgreinum varð latið eitt lítið sindur hánt um nyttuna av tí dagliga forkynnils-

I dag:

Eyðun Joensen

inum. Tað haldi eg ikki ein skal, tí kristni í menniskjanum er ein viðkvæmur vøkstur, sum krever dagliga røkt fyrri at livgast og mennast, men til tess krevest skynsom og fremst av øllum eym hond fram um andaligt buldosaravirksemi.

Tað er nú einaferð so, at hitt góða fyridømi roynist eina frægast á uppalingarleið — eisini tá um kristinrúgv ræður. So sum andaliga og politiska rákið er í lotuni, tyktast vánirnar ikki góðar. Ærligu, tolnu, spaklyntu og viðkvomu amboð Guds, sum vit øll til alla lukku kenna og virða, tyktast at formáa sær bert lítið í tí andaliga hurlivasanum, sum nú tyktist tróna fram. Tað er at óttast fyrri teimum andaligu timburmonnum. Teir eru sæddir áður.

Tá eg gekk í skúla grenjaði eg sum so mangur annar inn á tað, vit skuldu læra í søgu. Eg helt tað vera so veruleikafjart og tessvegna týðingarleyst. Lærarin royndi at eggja okkum at lesa upp á og mósnaði okkurt um at søgan hevði lyndi at endurtaka seg upp á gott og ónt, og tí fór seinri at vera ogn í læruni. Eg skilte tá ikki lærarans talu, men aktaði hann kortini. Í dag skilji eg hann, kenni at hann hevði rætt, hóast tað ikki er serliga hugaligt, at serstakliga teir myrku kapitlarnir í mannosøguni hava lyndi at endurtaka seg, eisini her hjá okkum.

Men ígjøgnum slavnu politisk-religiøsu skadduna her á landi hómast kortini enn ein vón — vónin um framhaldandi hugsunar, talu- og skrivifrælsi og tann vegin mennandi upplýsing. Lat okkum hóast høggrablasturin ongantíð missa hetta frælsið, tí tað verður myrkt og í myrkrunum er tað, at tær ódámligu atgerðirnar vera framdar.

Eyðun Joensen